

2026

Desgaitasun- eta mendekotasun-egoeretarako
laguntza-sistema eta aurretiazko borondateak

Sarrera

Desgaitasuna edo mendekotasuna bizitzako edozein unetan ager dakizkiguke, baina adinekoek aukera gehiago dituzte gaixotasun horiek izateko. Baldintza jakin batzuek, hala nola narriadura kognitibo larriak (adibidez, dementsia edo gaixotasun mental larria), pertsona batek bere kontu pertsonalei buruzko erabakiak hartzeko gaitasuna erabat galtzea eragin dezakete. Hala ere, zaila egiten zaigu egoera horietan pentsatzea osasuntsu gauden bitartean. Deigarria da testamentu bat egitea (hil ondorenerako) normaltzat jotzen dela, baina ez da hain ohikoa bizitzan zehar mendekotasuna izanez gero laguntzak aurreikustea, ezta bizitzaren amaierako arretari buruz ditugun nahiak idatziz uztea ere.

Hala ere, **gai horiei aurrea hartzeko legezko tresnak daude**. Aldez aurretik erabaki dezakegu nork ordezkatzea edo laguntzea nahi dugun etorkizunean ezin bagara geure kabuz baliatu, eta nola nahi dugun bizitzaren azken etapan gu zaintzea. Garrantzitsua da dokumentu horiek ematea gure borondatea adierazteko gaitasuna dugun bitartean; izan ere, arazoa aurreratuta egon arte itxaroten badugu, beranduegi izan daiteke. Beraz, komeni da tresna horiek ondo gaudenean prestatzea, baita azkenean inoiz beharrezkoa ez bada ere. Beharrezkoak izango balira, gure senideek edo konfiantzazko pertsonak **gure borondatea errespetatuz** laguntzeko legezko tresnak izango dituzte; eta zorionez inoiz ez badira erabili behar, bizitza ondo joan zaigula esan nahi du.

Jarraian, 2021eko irailaren 3tik indarrean dagoen desgaitasun- edo mendekotasun-egoeretarako lege-laguntzen sistema azalduko dugu, eta notarioaren prebentziozko ahalordearen figura zehaztuko dugu. Aurretiazko borondateen dokumentuaren figura ere aipatuko dugu (bizi-testamentua), zertan datzan eta formalizatzeko moduak azalduz.

* Dokumentu hau osatzeko azken atal bat dago, "Senide eta zaintzaileentzako gomendioak" biltzen dituena.

Ezintasun judizialaren amaiera: Laguntza-sistema 8/2021 Legearen erreformaren ondoren.

2021ean onartutako lege-erreformak (**8/2021 Legea, ekainaren 2koa**) desgaitasuna duten pertsonen ezgaitze judiziala ezabatu zuen, eta lege-paradigma aldatu zuen. **Lehen**, pertsona batek nolabaiteko desgaitasun-maila bazuen, agintaritza judizialari eskatu ahal zitzaion desgaitasun hori, eta tutore bat izendatzen zitzaion, hark erabakiak har zitzaion, jarduteko gaitasuna legez kenduz. **2021ean onartutako legearekin, hori ezinezkoa da**: inor ezin da jo ezgai, ez bere gaitasun juridikoaz gabetu. Ezgaitetaren aurretiazko epaiak berrikusi egin ziren: legeak xedatu zuen sistema berrira egokitu behar zirela, gehienez ere hiru urteko epean, indarrean jartzen zirenetik (hau da, 2024a amaitu baino lehen, luzapenak izan ezik), haien ordeaz araudi berriarekin bat zetozen laguntza-neurriak ezartzeko.

Erreformaren oinarria da **pertsona guztiek gaitasun juridikoa dutela onartzea, baldintza berdinetan**, desgaitasunen baten ondorioz laguntzarik behar duten alde batera utzita. Horrek guztiak bat egiten du gure ordenamenduarekin Desgaitasuna duten Pertsonen Eskubideei buruzko NBERen Konbentzioarekin, zeinak gaitasun juridiko unibertsala aldarrikatzen baitu eta hura gauzatzeko behar diren laguntzak ematera behartzen baitu, sistema paternalista zaharraren ordeaz pertsonaren borondatea errespetatzen duen sistema bat ezarriz. Orain, norbait ezgaitu eta haren eskubideak kendu beharrean, laguntza-neurriak eskaintzen dira, pertsona horrek bere erabakiak laguntzarekin hartu ahal izan ditzan, hala behar duenean.

Borondatezko **laguntza-neurriak eta laguntza judizialeko neurriak** bereizten ditu legeak. Lehenengoak pertsonak berak aldeaz aurretik ezartzen dituenak dira (adibidez, notarioaren aurrean); bigarrenak, berriz, agintaritza judizialak finka ditzakeenak dira, pertsonak ezer prest utzi ez bazuen. Horri dagokionez, komeni da azpimarratzea indarrean dagoen araudiak **erabateko lehentasuna** ematen diela **borondatezko neurriei** judizialki ezarritakoen aurretik. Bestela esanda, pertsonak bizitzan zehar laguntza-plangintza bat egin bazuen (adibidez, prebentziozko boterea eman zuen), borondate hori gailentzen da, eta **ez da beharrezkoa izango epaitegira** ezer eskatzera **joatea**. Notarioak emandako neurriak ez dagoenean bakarrik, eta pertsonak jada ezin baditu adierazi bere lehentasunak, laguntza-neurriak eskatu beharko dira dagokion lehen auzialdiko epaitegian. Kasu horietan, epaileak laguntza-figura egoki bat izendatu ahal izango du (kuradorea edo beste figura bat, beharrezko arabera), betiere pertsonaren borondatea edo lehentasunak ahal den neurrian errespetatzen saiatuz.

Indarrean dagoen laguntza-sistemak ere **babes** batzuk eskatzen ditu agintaritza judizialak esku hartzen duenean. Egoitza judizialean erabakitako edozein laguntza-neurri **interes-gatazkarik eta eragin bidegaberik** gabe gauzatu behar

da, **proporzionala** izan behar da, pertsonaren inguruabarretara **egokitua**, eta agintaritza eskudunak aldizka berrikusi behar ditu (NBEren Konbentzioaren 12.4 artikulua). Gainera, aurreikusten da desgaitasun oso larriko egoeretan bakarrik iritsiko dela pertsonaren **erabateko ordezkari-tutoretza** batera – lehen tutoretza izango zena, orain **kuradoretza ordezkari-tutoretza** bideratua –, eta, hala ere, gainbegiratuta eta ikuspegi asistentzialarekin, ez soilik ordezkari-tutoretzarekin. Legeak azpimarratzen du, printzipioz, kuradoretzak ere (neurri judizial nagusia) **batez ere asistentziala** izan behar duela, eta **salbuespenez** bakarrik esleituko zaizkiola ordezkari-tutoretza-eginkizunak kuradoretzari.

Laburbilduz, **2021az geroztik, lege-eredua pertsona ordezkari-tutoretza (tutoretza/ezintasuna) haren ahalduz igaro da, laguntzarekin.** Desgaitasuna duen pertsona bakoitzak bere gaitasunari eusten dio, eta erabakiak bere kabuz har ditzake, behar duen laguntzarekin. Eta garrantzitsuenak: laguntza horiek aldeztu aurretik presta ditzakegu, lege-tresnen bidez. Legeak berak nabarmentzen du **notarioen prebentzio-ahalak** direla borondatezko laguntza-tutoretza nagusietako bat. Horiekin batera, beste tresna bat dago, **aurretiazko borondateen dokumentua**, osasun-arloan jarraibideak uzteko. Jarraian, figura horiek zer diren, nola ematen diren, non erregistratzen diren eta zer abantaila eskaintzen dituzten zehaztuko dugu.

Prebentziozko notario-ahalordea (prebentziozko ahalordetzea)

Prebentziozko ahalordea legezko mekanismo bat da, zeinaren bidez pertsona batek (ahalorde-emaileak) bere konfiantzazko beste pertsona bat (ahalduna) izendatzen baitu bere izenean eta ordezkaritzan jardun dezan, baldin eta, etorkizunean, ahalorde-emaileak bere kabuz bere gaiak kudeatzeko gaitasuna galtzen badu. Funtsean, ohiko notario-ahalorde gisa funtzionatzen du, eta funtsezko aldea da indarrean jarraitzen duela, baita agiri-emailea gaixotasunagatik edo istripuagatik ezinduta geratzen bada ere. Beraz, **ezintasun-egoera prebenitzea** da kontua: dokumentua aldeztatik prestatuta geratzen da, **eta soilik "aktibatzen" da pertsonak bere kabuz erabakiak hartu ezin dituenean**, adibidez dementzia aurreratu baten ondorioz, istripuak eragindako kalte zerebralaren ondorioz edo bere ahalmenen edozein narriadura larriren ondorioz. Pertsona ondo eta gai dagoen bitartean, ahalordedunak ez du inola ere esku hartu behar (edo baimendutako egintzetan soilik esku hartuko du, hala aurreikusitako bada). Horrela, prebentzio-botereak ukitutako pertsonaren interesak eta borondatea babesten ditu unean iristen denean, eta aukera ematen du haren erabakiak errespetatzen jarraitzeko ahalordedunaren bidez, baita hark kudeatu ezin dituenean ere. Laguntza-neurriak hartzeko prozesu judizial batean ez bezala, hemen ez da ebatzen judizialik itxaron behar: ordezkaritza berehala sartzen da jokoan ezintasuna gertatzen denean, izapidetza judizialik gabe.

2021eko lege-erreformaren ondoren, prebentzio-boterearen figura berariaz arautu zen Kode Zibilean, 256. artikulutik 262.era bitartean. Erregulazio horrek aukera ematen du biziraupen-klausula bat gehitzeko, ahalorde-emaileak bere gaitasuna egikaritzeko laguntzak behar dituen botereak iraun dezan, eta, are gehiago, aurreikusten du ahalorde-emaileak ahalmena galtzen duenean bakarrik gauzatuko dela boterea, ordura arte aktibo egon gabe. Horretarako, dokumentuak egoera hori nola egiaztatuz ezar dezake (adibidez, medikuaren ziurtagiriaren bidez edo notario-aktaren bidez, hala badagokio). Horri esker, "baldintzapeko" botereak ematen dira, eta ezintasuna gertatuz gero soilik erabiliko dira (adibidez, iragarritako endekapenezko gaixotasunetan), eta, horrela, malgutasuna ematen da, pertsona bakoitzaren lehentasunen arabera.

Nola ematen da prebentziozko boterea?

Beti **eskritura publiko** bidez **notariotzaren aurrean**. Notario-agiri bat da, eta ez du balio pribatuan egiten bada. Sinatzean, egileak gaitasun edo bereizketa osoa izan behar du une horretan, eskura duenaren edukia eta irismena ulertuta. Horregatik, komeni da behar besteko aurrerapenarekin egitea, Alzheimerre bezalako gaixotasun bat oso aurreratuta egon aurretik, adibidez. Notarioak aholkuak emango ditu prozesuan zehar; izan ere, notariotzek **prebentzio-botereen ereduak** izaten dituzte, bai ahalmen pertsonalak (zainketei, osasunari, bizilekuari edo arretari buruzko erabakiak, etab.), bai ondarezkoak (ondasunak

administratzea, banku-kontuak erabiltzea, fakturak ordaintzea, kontratuak formalizatzea, etab.). Ahalorde-emaileak **bere nahierara muga dezake boterea**: ahalmen oso zabalak edo zehatzak bakarrik eman ditzake, baldintza eta jarraibide partikularrak ezar ditzake, bai eta babestu edo kontrolatu ere, hala nahi badu. Funtsezkoa da erabateko konfiantzako pertsona bat edo batzuk ahalordedun izendatzea. Hurbileko senideak izan ohi dira (seme-alaba, ezkontide, anaia-arreba), baina egileslearen konfiantzazko edozein pertsona ere izan daiteke. Pertsona horrekin hitz egitea gomendatzen da, behar izanez gero bere zeregina zein izango litzatekeen ondo ulertzen duela ziurtatzeko.

Prebentziozko ahalordea sinatu ondoren, notario-eginkizuna betetzen duenak berehala komunikatuko dio Erregistro Zibilari, inskriba dezan. Inskripzio hori agiri-emailearen erregistro zibil indibidualean egiten da (normalean, jaiotza-akta agertzen den udalerriko epaitegian), eta nahitaezkoa da prebentziozko ahalordea baliozkoa izan dadin. Izan ere, 2021eko erreformaren ondoren onartutako erregulazioak ezartzen du prebentziozko ahala baimentzen duen notarioak lehenbailehen jakinarazi eta inskribatu behar duela ahalordea dagokion Erregistro Zibilean.

Zergatik da hain garrantzitsua hori?

Izan ere, egileslea ezgaituta geratzen denean, bermatzen du ahaldunak berehala eta legezko eraginkortasun osoz bete ahal izango duela bere eginkizuna, atzerapenik eta izapide gehigarririk gabe. Inskribatzen ez bada, arriskua da boterea ez aitortzea unea iristen denean, eta agintaritzaren judizialera ere jo beharko litzateke, haren asmoa zapuztuz. Praktikan, notario-funtzioa betetzen duena da inskripzioaz arduratzen dena (hori dela eta, prebentziozko boterea tresna arina da, legezko berme guztiekin), eta, beraz, egilesleak ez du ezer egin behar sinatu ondoren, salbu eta eskrituraren kopia baimendua leku seguru batean gordetzen badu eta familiari botere hori dagoela jakinarazten badio.

Prebentzio-boterearen abantaila nagusia da **etorkizuneko prozedura judizialak saihesten dituela**. Desgaitasun- edo mendekotasun-egoera iristean, ahaldunak emandako ahalaren arabera jardun ahal izango du, **epaitegira jo beharrik gabe** laguntza-neurriak erabakitzeko. 8/2021 Legeak indartu egin zuen eragin hori, eta argi utzi zuen prebentzio-botereak indarrean jarraitzen duela erabat, nahiz eta egilesleak ondoren laguntzak behar izan bere gaitasun juridikoa egikaritzeko. Erreformaren aurretik, kasu askotan epaitegira jo behar zen, «aktibatze» edo boterea berresteko, egileslea ezgaitzen zenean; orain hori ez da beharrezkoa. Prebentzio-botereak automatikoki irauten du behar denean. Bestela esanda, **ondorio jarraitua** du: ez da iraungitzen egilesleak jada erabaki ezin duelako, guztiz kontrakoa baizik, horretarako sortu baitzen.

Garrantzitsua da ulertzea izendatutako ahaldunak **laguntza-ikuspegiarekin** erabili behar duela boterea, ez **erabateko ordezkapenarekin**. Prebentzio-ahalmen zabala izanda ere, kontua ez da pertsona guztia desplazatzea, baizik eta **behar denean soilik esku hartzea**. Legeak azpimarratzen du pertsonaren autonomiari eutsi behar zaiola ahal duen guztian: ahalordedunak ez du ahalorde-emailearen aldeko erabakirik hartu behar hark oraindik bere kabuz uler edo kudea dezakeenean. Adibidez, pertsonak oraindik ere gai jakin bati buruzko iritzia eman badezake, kontuan hartu beharko da; boterea benetan galdu diren gaitasunak ordezkatzeko dago, **ez pertsona aldeztatik desgaitzeko**. Printzipio horrek agiri-emailearen duintasuna eta borondatea errespetatzen laguntzen du. Beraz, gomendatzen da familiakoek eta ordezkariak dutenek aukera ematea eta sustatzea pertsonak erabaki guztiak hartzen jarrai dezan, eta boterea laguntza-neurri eraginkor gisa baino ez erabiltzea jada moldatu ezin den arloetan.

Azken batean, notarioen prebentziozko boterea **oso tresna erabilgarria da etorkizuna planifikatzeko**. Baimena emateak ez du esan nahi ahalordedunak berehala bere gain hartuko duenik guztiaren kontrola; kasu askotan, boterea "zain" edo erreserban geratuko da, erabiltzeko benetako beharra sortu arte. Baldin eta (eta) pertsonaren narriadurak jardutea eragozten dion puntu batera iristen bada, ahalduna ekintzan sartuko da. Era berean, egoera batzuetan, pertsonak desgaitasun edo mendekotasun hasiberriren bat badu, boterea partzialki edo berehala erabiltzen has daiteke kudeaketa jakin batzuetan, ematen denetik. Kasu bakoitza desberdina da. Garrantzitsuena da, unea iristen denean, dokumentu honek **izugarri errazten duela eragindako pertsonaren gaiak kudeatzea**. Premiazko prozesu judizialei ekin behar izatea saihesten du, bermatzen du **pertsonak berak hautatutako norbait** izatea hura babesten duena, eta arindu egiten du bere onurarako erabakiak hartzea. Alzheimerra bezalako gaixotasunei aurre egiten dieten familientzat, prebentzio-botereak **lasaitasuna eta argitasuna** ematen du, lege-esparru bat eskaintzen baitu maite duten pertsona zaintzeko eta jarduteko, aldeztatik adierazitako nahien arabera.

Nabarmendu behar da notario-aurreneurritzko ahalordea **edozein unetan errebokatu edo alda** dezakeela egilespen-egileak, hark bere ahalmenari eusten dion bitartean, eta beste ahalorde bat eman dezakeela, beharrezkotzat jotzen badu.

Oharra: *Prebentziorako ahalordea notariotzaren aurrean bakarrik eman daiteke, ez du balio dokumentu pribatu batek. Hori egiteko moduari buruzko zalantzari baduzu, galdetu zure konfiantzako notario bati edo jar zaitez harremanetan horri buruzko informazioa eskain diezazuketuen erakunde espezializatuekin.*

Aurretiatzko borondateen dokumentua (bizi-testamentua)

Aurretiatzko borondateen dokumentua – lagunartean bizi-testamentu gisa ezagutzen dena – autobabeserako beste tresna juridiko bat da, osasun-arlora soilik bideratua. Haren bidez, pertsona batek idatziz uzten du nola jaso nahi duen arreta medikoa bizitzaren azken zatian, une horretara iritsita bere borondatea adierazi ezin badu. **Estatuko legerian zein autonomia-erkidegokoan araututako dokumentua** da, eta aukera ematen die pertsonari pronostiko oso larriko edo terminaleko egoeretan zer **tratamendu edo zaintza** jaso **nahi** dituen edo **ez** adierazteko, bai eta **osasun-ordezkar** bat izendatzeko ere, osasuntaldearekin solaskide gisa jardun dezan berak ezin badu komunikatu. Helburu nagusia **pazientearen nahien aurkako esku-hartze medikoak saihestea** da, bizitzaren azken fasean sufrimendua beharrik gabe luzatzea saihestuz.

Modu errazean esanda, dokumentu honetan, osasunaren narriadura atzeraezinaren ondorioz erabaki ezin duzun egoera batean egonez gero, nahi edo **nahi ez** dituzun **zainketa eta tratamendu medikoei buruzko jarraibideak** ematen dituzu. Kasu horretan bakarrik izango du eragina (adibidez, koma itzulezina, komunikatzeko gaitasunik gabeko gaixotasun terminala, dementzia fase aurreratuan, etab.); bitartean, azken borondate aktiboa oraingo pertsonarena izango da beti. Komeni da argitzea aurretiatzko borondateek **osasun-arloan baino ez dutela eraginik**, hau da, dokumentuak tratamendu medikoei, zainketei edo erabaki klinikoak hartzeari buruz jasotzen duenera mugatzen direla. **Ez dute ondare-alderdirik edo ondasunen administrazio-alderdirik arautzen**, eta, beraz, dokumentu honek ez du ordeztzen prebentzio-boterea, **osatu** baizik. Prebentzio-botereak lege-, finantza- eta bizi-zaintzako gaiak kudeatzeko balio du (adibidez, egoitzetan sartzea erabakitzeke ahalmena barne), eta bizi-testamentuak, berriz, bizitzaren amaierako **esku-hartze medikoetan gure lehentasunak errespetatzen** direla bermatzeko balio du. Bi plano desberdin dira, eta **biak dira gomendagarriak**, behar desberdinak asetzen baitituzte.

Zer xedapen mota sartzen dira aurretiatzko borondateetan? Eskuarki, baimena ematen duen pertsonak **errefusatzen dituen tratamenduak** adieraz ditzake (adibidez, bihotz-biriketako bizkortzea, arnasmailu bidezko aireztapen mekanikoa, zunda bidezko elikadura edo hidratazio artifiziala, dialisia, kirurgia inbaditzailea... zirkunstantzien arabera), bai eta **nahi dituen neurriak** ere (adibidez, zainketa aringarriak jasotzea, bizitza laburtu badezakete ere, ez sufritzeko sedazioa, etab.). Era berean, **arreta jaso nahi duen lekuari** (etxean edo ospitalean), heriotzaren ondoren **organoak emateari**, erritualei edo laguntza espiritualari buruzko desioak adieraz daitezke, bai eta une horietan pertsonarentzat garrantzitsua den beste edozein gai ere. **Osasun-langileek jarraibide horiek guztiak errespetatu** behar dituzte, klinikoki bidezkoa denaren barruan. Euskal Autonomia Erkidegoko legeak, adibidez, adierazten du **ordenamendu juridikoaren edo medikuntza-jardunbide egokiaren**

aurkakoak diren jarraibideak ez direla aplikatuko, baina, gainerakoan, osasun-langileak behartuta daudela inskribatutako dokumentua kontsultatzen eta betetzera. Gainera, aipatu bezala, dokumentuan **ordezkari** bat izendatu ohi da (eta ordezkariak, nahi izanez gero), hitz egin ezin duenean, pertsona horrek medikuen aurrean erabakien bozeramaile gisa jardun dezan. Ordezkaria izendatzea ez da nahitaezkoa, baina bai oso gomendagarria idatzia betetzen dela zaintzen duen norbait egon dadin (izan ere, legeriak figura hori aurreikusten du). Era berean, konfiantzazko, familiako edo adiskidetasunezko norbait izan behar du, gaiaz argi eta garbi hitz egin duguna.

Idatzi eta sinatu ondoren, funtsezkoa da **aurretiazko borondateen dokumentua** osasun publikoaren **sisteman erregistratzea**. Euskal Autonomia Erkidegoan **Aurretiazko Borondateen Euskal Erregistroa** dago, Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailaren mendekoa, eta bertan inskribatuta geratzen dira, behar direnean eskuragarri egon daitezten. Aurretiazko borondateen agiria eman duen pertsona artatzen duten profesional sanitarioek (medikuak edo erizainak) erregistro horretan sartu eta pazientearen jarraibideak kontsultatu ahal izango dituzte. Izan ere, ospitale, osasun-zentro edo sozio sanitario batera joaten zarenean, aurretiazko borondateak inskribatuta badituzu, zure historia kliniko elektronikokoan horren indikazio bat agertuko da, profesional medikoak kontuan har ditzan. Dokumentua erregistratzea oso garrantzitsua da: baliteke etxeko tiradera batean gordetako dokumentu bat profesionalaren eskuetara garaiz ez iristea, baina erregistro ofizialean badago, edozein ospitalek ikusi ahal izango du. Horri dagokionez, Euskal Autonomia Erkidegoko Aurretiazko Borondateen Erregistroarekin batera, **Aurretiazko Jarraibideen Estatuko Erregistroa** ere badago. Bertan, pazienteek adierazitako aurretiazko jarraibideak edo aurretiazko borondateak agertzen dira, eta autonomia-erkidegoetako legetan xedatutakoaren arabera formalizatuta daude. Hori dela eta, dokumentu horiek eskuragarri daude Osasun Sistema Nazionaleko profesional guztientzat, edozein erkidegotan daudela ere.

Nola egiten da aurretiazko borondateen dokumentua?

Hiru bide daude formalizatzeko, Euskal Autonomia Erkidegoan indarrean dagoen araudiaren arabera (7/2002 Legea, urtarrilaren 30eko 9/2024 Dekretuak garatua):

- **Hiru lekuko kualifikaturen aurrean:**

Dokumentua idatziz idatzi da, eta **hiru pertsonaren aurrean** sinatu da, **lekuko** adinez nagusi diren eta jarduteko gaitasun osoa duten aldetik, baldin eta agiri-emaielarekin **bigarren mailara arteko ahaidetasunik ez** badute, ezkontza edo izatezko bikote bidez lotuta ez badaude eta **ondare-harremanik** ez badute. Hiru lekukoek ere sinatu behar dute, eta pertsonak askatasunez sinatzen duela egiaztatu behar dute. Metodo hori erabilgarria da, nahiago bada notario-izapidea saihestu, baina, ondoren, beharrezkoa da ematen duenak dokumentua Aurretiazko

Borondateen Erregistroa bidaltzea edo aurkeztea, inskribatuta gera dadin. *(Lekukoak erabiliz gero, Euskal araudiak adierazten du agiria eman duen pertsonak berak izapidetu behar duela dokumentuaren inskripzioa, eta jatorrizkoa sinatuta eraman behar duela Eusko Jaurlaritzako Osasuneko lurralde-ordezkaritzetara edo Osasun Sailera bidali).*

- **Notarioaren aurrean:**

Notariotza batera joan eta notarioak aurretiazko borondateen agiria eskritura publiko gisa baimentzen du. Kasu honetan **ez da lekukorik behar** (notarioak egileslearen gaitasuna eta borondatezkotasunaren fede ematen du). Aukera horrek notarioak esku hartzearen kostua du, baina, horren truke, aholkularitza profesionala ematen du eta **inskripzioa errazten du**: notario-funtzioa betetzen duenak, normalean, komunikazioa izapidetu dezake autonomia-erkidegoko Aurretiazko Borondateen Erregistroa (legeak aurreikusten du hori egin dezaketela). Izan ere, dokumentua Euskadin notarioaren aurrean emanez, automatikoki erregistratua geratzen da eta bere historia kliniko elektronikoak agertzen da (notarioak Euskal Erregistroari jakinarazten baitio).

- **Erregistroaz arduratzen diren osasun-langileen aurrean:**

EAEko araudiak aukera ematen du dokumentua zuzenean **Aurretiazko Borondateen Erregistroaren ardura duen funtzionario publikoaren aurrean emateko** (Osasun Sailaren egoitzan, adibidez) edo, 2022tik aurrera, funtzio honetarako gaituta dauden osasun-zentroko medikuen edo erizainen aurrean. Praktikan, Osakidetzak aukera ematen du aurretiazko borondateak formalizatzeko osasun-zentro edo anbulatorio jakin batzuetan, erregistroaren fede-emaile gisa jarduten duen profesional egiaztatu batekin. Modalitate honetan ere **ez da lekukorik behar**. Osasun-zentroan sinatu ondoren, osasun-sistemak berak Aurretiazko Borondateen Euskal Erregistroan inskribatzen du- Bide **erosoa eta doakoa** da. Komeni da dagokion osasun-zentroan galdetzea ea izapide horretarako gaitutako langilerik baduten (bestela, Osasuneko Lurralde Ordezkaritzetara jo daiteke beti Bilbon, Gasteizen edo Donostian, non erregistroko langileak dauden, normalean aurretiko hitzorduarekin). *Urtarrilaren 30eko 9/2024 Dekretuak Euskal Erregistroaren erregulazioa eguneratu du, prozesu hori indartzeko eta arintzeko, formalizazioaz arduratzen diren pertsonen kopurua handituz – adibidez, sistema publikoko medikuak eta erizainak eginkizun horietarako gaituz-.*

Aurreko modalitateetako edozeinetan, aurretiazko borondateen agiria **edozein unetan ezeztatu edo aldatu** ahal izango du agiri-emaileak, harik eta pertsona horrek bere gaitasunari eusten dion arte. Nahikoa da aldaketak adierazten dituen beste adierazpen bat formalizatzea (notarioaren aurrean, lekuko berrien aurrean edo osasun-erregistroaren aurrean), eta aurreko dokumentua automatikoki baliogabetuko da. Legeriak berriaz aurreikusten du dokumentua edozein unetan aldatzeko edo ordezteko aukera, baldintza horien pean. Komeni da gure aurretiazko borondateak aldi behin berrikustea eta eguneratzea, baldin eta gure iritziak aldatzen badira edo inguruabar berriak sortzen badira. Era berean,

ordezkari izendatutako pertsona jada egokia ez bada (adibidez, heriotzagatik, harremana aldatzeagatik, etab.), izendapen hori dokumentu berri batean eguneratu ahal eta behar dugu.

Laburbilduz, **aurretiazko borondateak aitortutako eskubide** bat dira, pazienteari bizitzaren amaierako tratamenduei buruzko **azken hitza** izateko aukera ematen diona, baita bere kabuz adierazi ezin duenean ere. Prebentzio-botereak bezala, tresna horrek lasaitasuna ematen dio pertsonari (badaki ez zaizkiola aplikatuko nahi ez dituen neurriak, eta nahi dituenak egingo direla) eta familiari (ez du asmatu beharke zer erabaki une zailetan, borondatea idatziz argi geratuko baita). Medikuek ere eskertzen dute jarraibide horiek izatea, **pazientearen balioekin** bat datorren arreta eskaintzeko gidatzen baitituzte. Euskal Autonomia Erkidegoan, gainera, **bizitzaren amaierako eskubideei eta duintasunari buruzko 11/2016 Legea** onartu zenetik, **aurretiazko borondateak errespetatzeko betebeharra** indartzen da, eta **zainketa aringarri integralak** ematen direla bermatzen da, haren borondatearen arabera.

(Oharra: Aurretiazko borondateen dokumentu bat egiteko moduari buruzko informazio gehiago nahi izanez gero, kontsultatu Osakidetzaeren eredu ofiziala edo elkarte espezializatuek urratsez urrats eskaintzen dituzten gidak).

Erabileraren adibide praktikoak

- **Prebentzio-ahalmena praktikan:**

Lusek 82 urte ditu, eta narriadura kognitiboa izaten hasi da (Alzheimerra has daiteke). Bere familiaren aholkuari jarraituz, Lusek **botere prebentiboa ematea** erabakitzen du, oraindik argi dagoen bitartean. Notarioarengana joan eta bere alaba **Ana** izendatzen du ahaldun, erabateko konfiantzakoa. Urte batzuk geroago, Luisen gaixotasunak aurrera egiten du, eta ezin ditu banku-kontuak erabili, ezta izapide korapilatsuak ulertu ere. Inskribatutako prebentzio-botereari esker, Anak **berehala har dezake bere gain aitaren gaien kudeaketa**, epailearen inolako baimenik gabe. Bera arduratzen da ordainagiriak ordaintzeaz, Luisen aurrezkiak administratzeaz bere zaintzarako, eta etxez etxeko laguntza bat kontratatzeari buruzko erabakiak ere hartzen ditu, **aitak emandako jarraibideak** eta balioak betez. Lusek, pertsonalki arduratzerik ez duen arren, bere etxean bizitzen jarraitzen du beharrezko arretarekin, eta Anak ezinbestekoan baino ez du esku hartzen, eguneroko erabaki txikietan bere autonomia errespetatuz. Notario-**ahalorde hori gabe**, Anak epaileari eskatu beharko lioke aitaren sendatzaile izenda zezaten, prozesu luze eta estresagarri bat. Botere prebentiboarekin, aldiz, **denbora eta segurtasun juridikoa irabazi zuten**: Anak lehen unetik lagundu ahal izan zion aitari behar izan zuen guztian, atzerapenak saihestuz eta Luisi ahalik eta ongizate handiena ziurtatuz bere borondatearen arabera.

- **Aurretiazko borondateak praktikan:**

Mariak 74 urte ditu, eta gaixotasun neurodegeneratibo bat diagnostikatu diote. Aurretiazko borondateen agiri bat zuen inskribatuta, eta, bertan, besteak beste, esaten zuen **ez zuela neurritz kanpoko neurririk nahi** bere gaixotasuna oso aurreratuta zegoenean bere **bizitza luzatzeko**: bihotz-biriketako bizkortzea eta, egoera terminalera iritsiz gero, arnasmailu batekiko konexioa berariaz baztertu zituen, haren ordez zainketa aringarriak emateko eskatu zuen minik ez izateko, eta bere seme **Javier** izendatu zuen medikuen erabakietarako ordezkari. Denbora bat igaro ondoren, Maria gaixotasunaren fase aurreratu batean sartzen da, eta komunikatzeko eta ulertzeko gaitasuna galtzen du. Konplikazio larri baten ondorioz ospitaleratzen dutenean, medikuek **Aurretiazko Borondateen Erregistroa** kontsultatzen dute eta Mariaren jarraibideak ikusten dituzte. Horri esker, osasun-taldeak **zehatz-mehatz egokitzen du arreta berak nahi zuenera**: bizi-kalitaterik emango ez lioketen prozedura inbaditzaileak saihesten dituzte, eta eroso eta minik gabe mantentzen saiatzen dira. Javierrek, ordezkari gisa, medikuekin hitz egin du

eta erabakiak amaren dokumentuaren arabera berretsi ditu. Une zail horietan, Mariaren familiak lasaitua sentitzen du **bere borondatea errespetatzen** ari direla eta berak nahi ez zituen tratamenduak egiten ari ez direla jakitean. Azkenik, Maria lasai eta lagundurik hil zen, eta eskatutako arreta aringarriak bakarrik jaso zituen. Haren kasuak erakusten du bizi-testamentuak **familia eta profesionalak gidatzen laguntzen** duela, pertsonaren balioekin bat datozen erabaki medikoak hartzeko, gatazkak eta sufrimendu erantsia saihestuz.

(Adibide hauek fikziozkoak dira, baina ohiko egoera errealak irudikatzen dituzte. Kasu pertsonal bakoitza alda daiteke, baina dokumentu horiek alde zuzenetik izatearen erabilgarritasuna erakusten dute.)

Senide eta zaintzaileentzako gomendioak

Aldez aurretik hitz egitea eta planifikatzea

Adineko norbaitekin edo laguntza behar duen norbaitekin bazaude, komeni da gai horiei buruz argi eta garbi hitz egitea bere borondatea adierazten duen bitartean. Haien nahiak eta lehentasunak ezagutzeak beharrezko dokumentuak prestatzera animatzea eta nahi dutena zehatz-mehatz islatzen dutela ziurtzea ahalbidetuko du.

Pertsona askok ez dute horri buruz hitz egiten, baina beren etorkizuna kontrolatzeko modu bat dela azaltzeak lasaitasuna ematen die alderdi guztiei.

Ahalduna edo ordezkaria hautatzea

Garrantzitsua da izendatutako pertsona edo pertsonak erabateko konfiantzazkoak, zintzoak eta enpatikoak izatea. Denborarekin egokiak izateari uzten badiote, hobe da dokumentua aldatzea eta beste pertsona bat izendatzea.

Izendatutako pertsona ez da desoroso sentitu behar senide batek beste norbait aukeratzeko badu: erabaki pertsonala da. Funtsezkoa da laguntza ematen duenak beti beste pertsonaren borondatea eta ongizatea bere borondatearen eta ongizatearen aurretik jartzea.

Dokumentuen inskripzioa eta zaintza

Eman ondoren, egiaztatu dokumentuak behar bezala erregistratuta daudela eta gorde kopiak toki irisgarri batean. Beharrezkoa denean, errazago aplikatuko da.

Autonomia eta borondatea errespetatzea

Prebentziozko ahaldun edo aurretiazko borondateen ordezkari izendatu bazaituzte, erantzukizunez eta etikaz bete zure rola.

Zure eginkizuna laguntzea da, ez beharrik gabe ordezkatzeta. Ahal den guztietan, pertsona inplikatzeko du erabakietan, eta boterea behar den neurrian bakarrik erabili behar da, haren autonomia, duintasuna eta lehentasunak errespetatuz.

Prebentzio-ahalmenik gabe sortzen da arazoa

Prebentzio-ahalmenik ez badago eta pertsonak jada ezin badu erabaki, bide judizialera jo beharko da laguntza-neurriak eskatzeko. Agintaritzak judizialak kuradorea izendatuko du eta haren eginkizunak ezarriko ditu.

Kasu horietan, gomendagarria da lege-aholkularitza bilatzea eta eragindako pertsonaren borondatearen eta ongizatearen alde egitea beti.

Beste baliabide eta prestazio batzuk

Gainera, Gizarte Zerbitzuen eta Gizarte Segurantzaren mendeko beste gizarte-baliabide, laguntza eta prestazio batzuk ere badaude.

Dauden gizarte-prestazioen eta -baliabideen berri izateko, zure Udaleko Gizarte Zerbitzuetara jo dezakezu. Bertan, udal-mailako zein foru-aldundietako gizarte-baliabideei buruzko informazioa, balioespena eta orientazioa emango dizute, haien bizikaltatea hobetzeko: desgaitasunaren eta mendekotasunaren balorazioak, prestazio ekonomikoak, laguntza teknikoak, etxetik etxeko laguntza-zerbitzua, egoitza-baliabideak eta zaintzaileei laguntzeko programak eta zerbitzuak, besteak beste.

Era berean, mendetasun-egoera pertsona lanean ari den bitartean agertzen denean, **ezintasun iraunkorra** aitortzea eragin dezake, prestazio ekonomikoa edo pentsioa jasotzeko eskubidearekin. Kasu horretan, kudeaketa **Gizarte Segurantzari** dagokio.